

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Martini Bonacinæ Vtrivsque Signatvræ Referendarii
Compendium Omnium Operum de Theologia Morali,
omnibusque conscientiæ nodis**

Bonacina, Martino

Coloniæ Agrippinæ

Matrimonii usus licitus, & illicitus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-41152

171. Parochus potest dissimulare, & conjungere illud matrimonium, quos novit obtinuisse dispensationem in conscientia qui quando nullus est, impedimentum ipsum denuntiet, *ibid. n. 15.*

Matrimonii usus licitus & illicitus.

172. Conjuges, regulariter, peccant mortaliter non reddendo debitum alteri conjugi petenti expressè aut tacite nisi habeant justam causam denegandi debitum. Unde peccat ille conjux mortaliter, qui se mediis illicitis, aut immoderata vitæ asperitate & notabili jejuniis reddit impotentem ad reddendum conjugale debitum; non potest etiam diu abesse sine alterius conjugis consensu, aut sine aliqua necessitate. *ibid. quest. 4. punct. 1. n. 1. 2. & 3.*

173. Obligatio ad reddendum debitum intelligitur, saltem incolumitate personæ, seu salva subjecti consistentia: quare conjux laborans febre, non tenetur reddere debitum; nec statim post prandium, aut si unus sit sanus, & alter profusus, estque periculum infectionis. Item nec femina qui moreretur in partu, si conciperet, aut experta est se non posse se filios vivos parere, & ipsa consequenter graviter periclitatur. *ibid. n. 14 & seq.*

174. Conjux per se loquendo non peccat non reddendo debitum alteri conjugi petenti tempore furoris vel ebrietatis: non enim censetur petere humano modo. *ibid. n. 10.*

175. Vir non peccat, petendo debitum ab uxore lactante sobolem; si tamen uxor advertat inde lac futurum perniciosum proli, excusatur si neget, maxime si sit pauper: non excusaretur tamen si id faceret ne multiplicentur filii; secundum quod videndum si præ paupertate non possit filios alere, & nullum periculum incontinentiæ in altero conjugis. *ibid. n. 11 & seq.*

Conjux nocens tenetur transacto bimestri reddere debitum innocenti petenti, cum quo affinitatem contraxit; & etiam ante matrimonium fuit consummatum. *ib. punct. 2. n. 1.*

176. Baptizans vel suscipiens proprium filium ex Baptismo extra necessitatem, privatur jure petendi aut reddendi debitum. *ibid. num. 3.*

177. Uxor committens incestum cum consanguineo viro in primo vel secundo gradu, sed à viro coacta, non privatur jure petendi debitum. *ibid. num. 5.*

178. Is qui factus est affinis, vel cognatus spiritualis alteri ex ignorantia pœnæ, non privatur jure petendi debitum, quamvis fortè haberet scientiam juris vel facti. *ibid. n. 6.*

179. Duobus modis petitur illicitè debitum conjugale, vel propter defectum tenentem se ex parte ipsius personæ petentis, v g si obstrictus sit voto castitatis, vel ob circumstantiam tenentem se ex parte actus, ut quando quis petit debitum in Ecclesia, &c. *ibid. punct. 3. num. 1.*

180. Conjux potest & tenetur reddere debitum alteri conjugi petenti illicitè ob solam circumstantiam personæ, modo petens habeat jus petendi; non potest tamen reddere ob circumstantiam actus reddentem ipsum actum illicitum, & consequenter non potest reddere jure petenti in loco sacro, extra magnam necessitatem. *ibid. num. 3. 4. & 5.*

181. Vir potest petere & reddere debitum uxori, quam scit obstrictam esse voto castitatis, etiamsi ipse voto consenserit; imo petitus adhuc reddere tenetur, etiamsi uterque habeat votum castitatis; modo uterque non intenderit renuntiare juri suo petendi, aut reddendi debitum. *ibid. n. 7. & 8.*

182. Probabile videtur debitum reddendum esse petenti cum solo peccato veniali; secus si petatur illicitè modo indebito, aut tempore menstrui. Imo adhuc videtur probabile, reddendum esse debitum petenti illicitè quoad situm, intra vas tamen naturale, si adsit causa rationabilis, & justa. *ibidem num. 9. & seq.*

183. Uterque conjux potest petere & reddere, quando post matrimonium bona fide ab utroque contractum suboritur scrupulus ex levibus indiciis de validitate matrimonii: quia scrupulus non est sufficiens ratio ad privandum hominem jure suo. *ibid. punct. 4. num. 2. Vide v. Divortium.*

184. Conjux, qui bona fide contraxit matrimonium, & postea dubitat de valore matrimonii, non potest petere debitum antequam adhibuerit debitam diligentiam ad assequendam veritatem: adde, dubitantem de invaliditate matrimonii, teneri reddere debitum non dubitanti. *ibid. n. 3. & 4.*

185. Dubitans de valore matrimonii potest petere & reddere debitum, etiamsi post diligentiam adhibitam veritas non sit comperta; non potest tamen uxor ante adhibitam diligentiam reddere debitum viro petenti, quando uterque dubitat de valore matrimonii. *ibid. nam. 5. & 7.*

186. Conjux, qui mala fide contraxit, dubius de aliquo

impedimento dii in mente, non potest petere debitum, nisi postea cognoscat, vel probabiliter opinetur, nullum subesse impedimentum *Ibid. num. 10.*

187. Non potest peti vel reddi debitum, quando uterque conjux mala fide contraxit matrimonium, dubius de matrimonii validitate. *Ibid. num. 11.*

188. Conjux, qui bona fide contraxit matrimonium, & postea incipit opinari matrimonium invalidum esse, non potest petere debitum, nisi forte habeat opinionem probabilem pro utraque parte, scilicet validitate & nullitate: tenetur tamen conjux, qui opinatur matrimonium esse invalidum, reddere alteri conjugi bonæ fidei, quia non potest eum privare parte suo. *Ibid. num. 13 & 15.*

189. Conjux, qui certò moraliter novit adesse impedimentum dirimens, non potest petere, vel reddere debitum.

Similiter si sciat matrimonium esse invalidum, non potest reddere debitum conjugi ignorantem invaliditatem matrimonii. *Ibid. num. 16 & 17.*

190. Quando constat matrimonium esse invalidum, sed hoc non potest manifestari absque periculo; conjux consequens petat dispensationem impedimenti, si sit dispensabile, aut fugiat in locum ubi cessat scandalum, aut petat divortium, si adsit justa causa petendi, aut habitet cum conjuge, ac si esset foror, modò tamen non adsit periculum incontinentiæ. Conjux regulariter loquendo, non tenetur credere alteri dicenti matrimonium esse invalidum, etiam si id asserat cum juramento, modò aliunde id sufficienter non constet. *Ibid. n. 18. & 19.*

191. Conjux non tenetur abstinere à matrimonio contracto, quando impedimentum adesse cognovit ab amico, vel à Parocho, si unus tantum attestetur; tenetur tamen dubitare, consequenter non petere debitum. *Ibid. n. 20.*

192. Non peccant mortaliter conjuges post contractum matrimonium omittendo benedictiones sine contemptu. Fieri debent à Parocho sponsi vel sponsæ, aut ab alio de illius licentia. In secundis nuptiis non videntur recipiendæ, absolute tamen recipi possunt. *Ibid. punct. 6. n. 2. 3. & 4.*

193. Conjunctio naturalis facta modo indebito, est peccatum mortale, quoties intervenit tanta inordinatio, ut sequi non possit generatio, quæ est finis copulæ, *Ibid. p. 13. n. 2.*

194. Ut actus matrimonialis licitus sit ac mentorius, hæc servanda:

Sit modus, & finis, sine damno, solve, cohere,
 Sit locus, & tempus, tactus, nec spernito votum.

Pro horum explicatione repete superius dicta, & consule
 que dicuntur. *ibid. punct. 6. num 7.*

195. Uxor non tenetur reddere debitum viro petenti tem-
 pore menstrui; habet enim tunc actus quamdam turpitudi-
 nem. *ibid. num. 10.*

196. Secluso abortus periculo non videtur illicitum acce-
 dere ad uxorem gravidam. Est autem periculum abortus,
 maxime tempore coagulationis & formationis fœtus, &
 proximè ante partum. Quod si vir accedendo ad uxorem sit
 causa abortus fœtus animati anima rationali, incurrit irre-
 gularitatem. *ibid. nu. 13. & seq.*

197. Peccat mortaliter vir, qui copula incepta desistit à
 feminando, quando uxor jam feminavit; non tamen uxor,
 que potest se tactibus excitare donec feminet, quando vir
 postquam feminavit se retrahit ante illius feminationem.
ibid. n. 15. & 16.

198. Senex quando habet probabilem spem feminandi in-
 tra vas femineum, potest coire, conando feminare; utitur
 enim jure suo, quamvis semen fortasse involuntariè funda-
 tur extra vas debitum. *ibid. num. 18.*

199. Pollutio inter conjuges extra vas debitum habet spe-
 ciem adulterii, quia non servant fidem mutuo datam de cor-
 pore sibi castè custodiendo. *iqid. n. 19.*

200. Uxor tenetur sequi virum, quando nullum extat pa-
 ctum in contrarium, nisi causa alia legitima subfit. Non po-
 test tamen vir, qui cum uxore fecit conventionem non trans-
 ferendi aliò suam habitationem, eam aliò transferre. Quod si
 pelleretur in exilium, uxor tali casu teneretur eum sequi; est
 enim infortunium & onus adnexum matrimonio. Tenebitur
 adhuc uxor eum sequi, si vir tempore matrimonii solebat
 vagari. *ibid. num. 21. & seq.*

201. Maritus non videtur posse abstinere à cohabitatione
 uxoris, propter dotem sibi promissam, sed non solutam; nam
 obligatio cohabitandi non oritur ex dote soluta. *ibidem
 num. 27.*

202. Die festo, vel tempore Quadragesimæ licitus est usus
 matrimonii. *ibid. nu. 30.*

An autem licitus sit eo die, quo sumenda est Eucharistia,
 vid. v. *Eucharistia.*

203 Motus sensualitatis primò primi, id est repente surgentes, & omnem rationis considerationem prævenientes non sunt peccata, cum in se ipsis non sint voliti, nec causa; motus verò sensualitatis secundò primi, id est qui procedunt primò primis, & prævideri ac caveri potuerunt, sunt peccata, si proveniant ex causa non habente ullam bonitatem vel utilitatem; repugnant enim rationi, & incitant ad ulteriorem libidinem: quod si causa sit tantummodo venialiter mala, motus erunt etiam tantummodo veniales; & ut huiusmodi motus sint peccata, requiritur advertentia, aut expressa aliqua dubitatio secundum rationem malitiæ, & consensus directus & expressus, ut sint mortalia; & indirectus, ut venialia. *ibid. punct. 7 n. 3. & seq.*

204, Major quantitas motuum requiritur ad peccatum mortale, quando consensus est virtualis, & interpretativus, quam quando est directus & expressus, *ibid. num. 8.*

A D D I T I O.

Quocumque tempore, quocumque casu, etiam per vim si matrimonium consummatum sit, non solvitur per prohibitionem. Covar. *l. c. c. 7. §. 7. c. 4. num. 10.* Val. *l. c. vers. secundum* Sanchez *l. c. disp. 22. n. 4.*

Ad consummationem requiritur viri seminatio intra vas, etiam si id non rumpat. Vival. *l. c. d. 20. q. 5. p. 3.* Sanchez *lib. 2. disp. 21.* quidam tamen putant, semen etiam mulieris debet concurrere.

Si alter conjugum consentiat, & continentiam voverit, vel religionem ingrediatur, potest alter religionem ingredi vel ordinem accipere. Non debet quidem fieri sine Episcopi auctoritate, sed sine ea tamen factum tenet. vid. *gloss. 27. q. 1. §. vir.*

In dubio, an prior conjunx vivat, non est separandum matrimonium: Judicis enim arbitrio relinquitur, an mors prioris satis probetur, ut quis possit secundo contrahere. Leg. Sanchez *l. 2. d. 41.* Nav. *c. 22. n. 56.*

Vir uxorem potest leviter verberare, causa correctionis, atrociter non potest Nav. *l. c. nu. 18.* Sot. *l. 5. q. 6. art. 2.* Lopez *p. 1. cap. 53.*

Impedimenta dirimentia matrimonium sunt hæc:

Error

*Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Sis affinis, si fortè coire nequibus.*

Error personæ non qualitatis, vitiat matrimonium.

Error conditionis respicit servos & liberos, & contrahentes deterioris meliorive conditionis effectos, inter quos ut consistat matrimonium, vid. Tolet in Comp pag. 378.

Matrimonium contractum post votum solemne ordinis, aut religionis approbatæ, nullum est. Clericus & monachus contrahentes sunt excommunicati.

Cognatio triplex est, spiritualis, legalis, & naturalis: de quibus vid. Comp. Tol pag 379.

Matrimonium, post solemne votum irritum esse, est de fide. Conc Trid. sess. 24. c. 9. de matrim. Ordini sacro, statuto Ecclesiæ, annexa est castitas, at solemne votum religionis matrimonium præcedens suapte natura illud irritat (leg. Sanchez lib. 7. d. 26.)

De consanguinitate vid. Com. Tol pag. 380 ut & de ceteris impedimentis. pag. seqq.

Uxorum pluralitatem non posse ab Ecclesia permitti, docet Abul. q. 36 in cap. 19. Matth. c. gaudemus, de divor. & Aug. Triumphus. q. 52. art. 3. de pot. Papa. Abul. q. 37. l. c. Unam mulierem plurium uxorem esse non posse, Perer. d. 7. in cap. 29. Genes. & Sanchez lib. 7. d. 80. Abul. q. 35. l. c. probabile putat, infideles plures uxores habentes amore proliis consequendæ, hoc tempore non peccare, quod alii negant. Matrimonium infidelium conjugum susceptione baptismi utriusque sacramentum effici, sine novo consensu, probabilissimum est, rationes & testimonia Doctorum recensentur à Victor, in hunc lectum.

Si femina seminare nequeat, possit autem viri semen recipere, non adest impedimentum impotentia; secus, si tam arcta est, ut nulla ratione semen intra vas recipere queat. Qui penetrat vas muliebri, sed semen non effundit, aut si effundit, non potest in vas, ineptus est ad valide contrahendum, dum vitium perpetuum est. vid. Sanchez disp. 92. lib. 7.

Incestus cum consanguinea uxoris restrictus est usque ad secundum gradum, inclusive: Concil. enim Trident. sess. 24. c. 4 affinitatem ex copula illicita ad secundum gradum revocavit. Sanchez lib. 7. d. 15.

Quæres: An resp. Ethnica etiam statuere possit impedimenta matrimonii. Resp. posse, ut habet D. Thom. *in suppl.* q. 50. & Victor. *part. 2. relict. de matrim.* Ratio, quia ideo Ecclesia potest impedimenta matrim. statuere, quia reddere potest illegitimas personas ad matrim. at, &c. Minor probatur. Quia ad rectam gubernationem reip & pacem civilem pertinet, ut omnes contractus civiles, præsertim hi, cum sint indissolubiles, certis legibus contrahantur.

Quæres: An magistratus Christianus civilis possit istiusmodi impedimenta statuere. Resp. Non posse. Rat. Quia illud prohibitum est in Can. ab Ecclesia, quæ sibi hanc dirimentem matrimonii potestatem reservavit, quia scil. matrimonium est sacramentum, iudicium verò de sacramentis non pertinet ad remp. civilem, vid. S. Thom. *in suppl.* Palud. *q. 2. 4.* & Victor. *l. cit.*

Quæres: An causæ matrimoniales pertineant ad magistratus politicos. Resp. Certum est causas matrimoniales, quæ sunt omnino politicæ, ut de dotibus, successioneibus, pertinere ad politicum. 2. Causas matrimoniales merè spirituales pertinere ad solam Ecclesiam.

Quæres: Ad quos iudices Ecclesiasticos referendæ sint causæ matrimoniales. Resp. Olim ad Episcopos, abbates, archidiaconos, aliosque inferiores: *c. aud. ta. de prescript.* Nunc autè ad Episcopos sunt referendæ, ut definit Conc. Trid. *c. 24.*

Quæres: An possint referri ad Vicarium Episcopi. Resp. Posse, si quis ac Episcopo generalem habeat commissionem.

Quæres: Quò referendæ sint Episcopo defuncto. Ad Capitulum, ut habet Covar. *p. 2. c. 8. §. 12.*

Quæres: An disparitas fidei sit matrimonium, & dirimat contrahendum. Resp. Impedire contrahendum, ita ut peccet mortaliter, qui contrahit cum hæretica, non tamen dirimere contractum, ut docet S. Thom. *in suppl.* q. 59. *art. 1.* & Covar. *2. p. cap. 6. §. 11.* Probat etiam *ex can. decrevit. de hæretic. in 6. 2.* quia Ecclesia numquam talia matrimonia irritavit, sed tantum illicita esse declaravit, ergo sine peccato gravissimo iniuri non possunt.

Habere rem cum conjugè propria, tamquam cum non sua, mortale peccatum est.

Cum uxore gravida, cum periculo notabili abortus, rem habere, mortale peccatum est, si cum nullo aut parvo, veniale,

veniale, nisi id fiat, ad vitandam incontinentiam. Menstruatam cognoscere veniale crimen; in menstruo perpetuo, & periculo incontinentiæ, nulla culpa. Uxor menstruata non potest petere debitum, tenetur tamen reddere, conjugæ de menstruo admonito. Non est tamen mortale, si petat.

Virum sodomiticam copulam cum uxore inchoantem, ut se excitet, vel ut majori voluptate fruatur, animo eam perficiendi in vase, venialiter delinquere, putat Nav. mortiferè Sanchez: & rectè, turpitudò enim illa neque ex se, neque ex viri intentione in conjugalem copulam referri potest. *lib. 9.*

d. 17.

Quidam non improbabiler dicunt, lethalem culpam esse, cognoscere uxorem succumbendo, vel præposterè in vase naturali, Sanchez & alii venialem, si generatio non impediatur. *Leg. disp. 16. l. 6.*

Non est necesse, ut in actu conjugali, utriusque conjugis semen simul effundatur: unde vir citius effundens uxoris seminationem expectare non tenetur, & potest, si velit, non desistere à copula, donec uxoris seminatio accidat, & potest uxor peracta statim viri seminatione, tactibus seminis sui effusionem procurare, hoc enim actus conjugalis perfectio videtur. Ex Sanchez *d. 17. lib. 9.*

Dimittentes uxores, & vagantes, peccant, nec sunt absolvendi, nisi firmiter saltem proponant se sine mora ad eas redituros: interdum tamen possunt invicem separari: 1. ob adulterium, 2. cum alter conjugum alterum ad peccatum trahit, 3. cum alter infidelis, vel hæreticus fit, 4. cum vicissim consentientes ambo castitatem vovent.

Copulam habere in loco sacro, mortale crimen, nisi conjuges coacti diu ibi morentur. Sylv. dicit licere copulam, ad vitandam incontinentiam, & tunc Ecclesiam non pollui, alias esse peccatum.

Tactus ante copulam inter conjuges nullum peccatum; sine copula, veniale, cum timeretur pollutio extra vas, vel cum sunt in hunc finem.

Mendacium.

Vide v. *Juramentum.*

1. Mendacium est falsa significatio vocis cum intentione

D d 5

fal.